

Розділ 1. ЛЮДИНА, ЩО БАЖАЛА ПОСТАРІТИ

Літак ледь одірвався од бетонної смуги, як Миколу охопило дивне почуття. Усе його тіло ніби втратило вагу і забриніло якоюсь легкою незвичайною радістю. "Мабуть, це радість птаха, — подумав він, — володаря безмежжя простору..." А повітряний лайнер стрімко здіймався до Сонця.

Це був перший день Миколиної відпустки. І вранці було навіть якось дивно, що не треба втискатися в переповнений вагон метро, поспішаючи до інституту, не треба порпатися в архіві, нишпорити по полицях інститутської бібліотеки, шукаючи хоч якихось аргументів з відомих або маловідомих джерел для своєї, за визначенням його наукового керівника професора Бородая, "геть химерної" гіпотези.

Бездумно, завченими рухами прибрав ліжко, ранкову гімнастику робив якось повільно, не з тією похапливою енергійністю, як, скажімо, вчора, бо ж нікуди було поспішати.

Раптом у двері подзвонили.

— Хто? — запитав він.

— Телеграма! — гукнув за дверима чоловічий голос.

Телеграма виявилася від його друга шкільних років Сергія Ткачука. Цей кримський чаклун, як завжди, сипав загадками: "Сідай на літак. Є нагода відкоркувати пляшку шампанського. Сергій". Та для Миколи її зміст не становив таємниці. "Мабуть, Сергій таки домігся свого, і біовізор діє", — щиро зрадів Микола.

Отож мерщій на аеродром! Квитка нема? А навіщо тоді людині мозок і всіляка там боєздатність?

...І ось він уже летить до друга. На Сергія теж чекає сюрприз, приготовлений уже давненько, — старовинна наукова праця про неможливість передачі думок на відстані. Безумовно, такий дарунок спочатку друга роздратує, та потім він почне з тієї праці донесхочу глузувати. І буде добре. І буде весело! І буде щиро, як і ведеться у старих друзяк!..

— А здорово ви придумали! — раптом почув він захоплений дитячий голос.

Микола озирнувся. Ліворуч сидів хлопчина років дванадцяти і, як кажуть, їв Миколу очима. Здавалося, від радості він от-от почне стрибати.

До цього Микола зовсім не звертав уваги на пасажирів. У салоні були створені всі умови для відпочинку. Можна було відкинутися на спинку крісла, насунути козирок і спокійно дрімати під його захистом. Микола дивився собі в ілюмінатор, його не вабила навіть програма кольорового телевізора, що яскраво поблимував над входом до кабіни пілотів.

І раптом цей хлопець...

— А ти що, читаєш думки на відстані? — посміхнувся Микола.

— От ви смієтеся, — ображено сказав хлопець. — А якби я був дорослим, — у голосі його виразно забриніла заздрість, — я, може, теж був би вченим. І, може, це я, а не ви, придумав би!

— Ви не дивуйтеся, він у мене теж єгиптолог, — пояснив Миколі кремезний чоловік з короткою щіткою чорних вусів. Хлопець, очевидно, був його сином. Вусань поклав йому на плече руку і пригорнув до себе. — Не заважай дядьку Миколі, — сказав він.

"Ні, вони таки справді читають думки! — вражено подумав Микола. — Звідки вони знають, як мене звуть? Звідки вони знають, що я вчений? Звідки вони знають, що я єгиптолог?"

Чоловік з вусами, очевидно, здогадався про ці три "звідки".

— Кілька хвилин тому вас відрекомендували по телевізору, — відповів він на німі запитання вченого.

Микола вп'явся очима в кольоровий екран. Так, це був він. Чорний костюм, похмуре обличчя... А загалом — несолідний, хлоп'ячий вигляд. А вже як Микола намагався надати собі серйозного і авторитетного вигляду, коли оператори з хронікальної студії приїхали були в Експериментальний інститут історії людини...

Микола, той, що був на екрані, говорив навіть з якоюсь легковажністю:

— Вже попереднє вивчення тектонічних змін не може не навести на думки про катастрофу. Звичайно, гіпотеза ще потребує багатьох уточнень, але я вже зараз певен, що у далекому минулому Землю відвідали мислячі істоти з іншої планетної системи, і саме тоді сталася остання геологічна катастрофа. Фантазія чи реальність? Це й треба з'ясувати. Я думаю, що на земній кулі є багато слідів їхнього перебування. Але ми або не бачимо їх, або не хочемо побачити. Може, легенда про загибель Атлантиди — теж доказ?

На екрані з'явився ведучий.

— Миколо Андрійовичу, — звернувся він до молодого науковця, — на початку нашої бесіди ви побіжно згадали, що первісним поштовхом, який врешті-решт привів до народження гіпотези, є геометрична будова єгипетських пірамід.

— Так. Хоча спочатку це був скоріше підсвідомий процес...

— А чому саме піраміди привернули вашу увагу?

— Це давня і довга історія. По-перше, піраміди — одне з семи чудес стародавнього світу, а хто ж не звертає уваги на чудеса? — вже зовсім з дитячою щирістю засміявся Микола. — Так-от: це було ще в школі. Мене вразило, що при всій примхливості і фантастичності давньоєгипетської архітектури піраміди, гробниці фараонів, мають точну форму геометричних фігур. Мені здавалося, що ця не пишна, а дуже скромна форма була викликана якимись дуже важливими причинами, ще невідомими науці. Але тоді це було тільки припущення. Випадкове знайомство з проблемами сучасного ракетобудування навело мене на думку, яку й покладено в основу гіпотези...

Микола відчув, як нестерпно червоніє. Обличчя палало. Без сумніву, професор Бородай не розпинався б так перед кіношниками. Микола нервово почав шукати кнопку, що відпускає пружину козирка. Та в цю мить хтось обережно доторкнувся до його руки. Це був той самий хлопчина, що так несподівано і своєрідно підтримав його гіпотезу.

— Дядечко Миколо, — заблагав він, — а ви розкажіть, як вони прилетіли... Люди з космосу!..

"Я справді поводжуся, мов дитина! — вже сердито подумав Микола. — Ну, що тут дивного: одна людина висунула незвичну ідею — інші зацікавилися нею. А цей юний єгиптолог, безперечно, всім своїм друзям розповість, що летів із "справжнім ученим".

— Колего, — вже розважливо мовив він, — я б тобі не тільки розповів, а й показав би, як це відбулося. Саме сьогодні є така можливість.

— Тату! — смикнув хлопець батька.

Вусань запитливо подивився на Миколу.

— Запевняю вас, буде дуже цікаво, — заспокоїв його вчений. — І часу це забере небагато. Ви, певно, чули про роботи Сергія Ткачука...

— Згода! — сказав вусань.

— От і чудово. А тепер познайомимось, — і з інтонаціями професора Бородая він звернувся до наймолодшого пасажирки: — Мій юний друже, сьогодні ми влаштуємо великий вечір запитань і відповідей. А поки що заповнимо анкету знайомства. Як тебе звуть?

— Володя!

Лайнер помітно знижувався, гасячи швидкість. Під крилами розкинулись неозорі простори кримського степу.

— Через п'ять хвилин — посадка! — оголосила гарненька стюардеса.
— Прошу пристібнутися до крісел.

Розділ 2. ГОСПОДАРСТВО СЕРГІЯ ТКАЧУКА

Ім'я Сергія Ткачука теж було добре відоме не тільки серед учених. Спочатку його ім'я з'явилося на циркових афішах поряд з іменами гіпнотизерів і відгадувачів думок. Сергій був конструктором, гіпнотизери — виконавцями. Але тепер вони вже не заворожували своїх партнерів пронизливими чорними очима, з винаходом Сергія потреба у цьому відпала.

Сеанси гіпнотизерів перетворилися на найпопулярніші видовища. Річ у тому, що Сергійів апарат так впливав на певні центри кори головного мозку, що частково знімав процеси гальмування. Людина вже не соромилася своїх здібностей, коли навіть уперше виходила на сцену, її не

лякала величезна аудиторія глядачів. Якщо людина вміла співати — вона співала. Якщо любила розповідати веселі історії — розповідала.

А коли інтерес до цих незвичайних концертів трохи підупав, на екрани вийшов документальний фільм, який знову примусив всіх згадати про Ткачука.

Новий Сергіїв прилад знімав біоструми з кори головного мозку людини, посилював їх і транслявав на певний об'єкт.

Об'єктом для досліджень обрали собаку. І тоді почалися чудеса. Собака виконував усі німі накази людини. Треба було тільки чітко уявити собі, що мусить зробити собака, де він повинен пройти, що взяти і принести. Чотириногий "об'єкт" зривався і біг виконувати уявний наказ.

Та мало хто знав про кінцеву мету складних пошуків Сергія. Він мріяв винайти якісно новий спосіб запису думок. Не удосконалювати механічний або фонетичний способи, що існували досі, а знайти такий, щоб думку можна було побачити, зняти на плівку і показати людям. Наскільки збагатилося б людство, якби вдалося зробити кінолітопис думок Леонардо да Вінчі, Михайла Ломоносова, Альберта Ейнштейна! Якби записати оті яскраві, але побічні ідеї, які завжди виникають під час творчої праці і потім зникають безслідно! Сергій мріяв, щоб людство більше не губило своїх духовних скарбів, думок своїх велетів.

Минулого разу Микола вже бачив цей фантастичний апарат. Це було карколомне плетиво кольорових дротів і напівпровідників. Микола не міг збагнути, як Сергієві вдається орієнтуватись у цьому електронному павутинні. Сергіїв апарат, названий ним біовізором, мав допомогти розібратися в самому процесі мислення і відтворювати його.

Ідея полягала в тому, щоб використати біологічні струми для трансляції зображення думки.

Процес одержання зображення мав бути досить складним...

І ось телеграма: "Є нагода відкоркувати пляшку шампанського..."

На аеродромі Миколу чекала машина: Сергій подбав і про це! За хвилину мандрівники вже мчали бетонною автострадою на південь.

Сонце пекло. Небо було аж біле.

Дорога серпантинном почала петляти по схилах гір. Микола любив карколомні подорожі по гірських дорогах, коли пронизливо вищать на раптових поворотах гальма, а машина, здається, тільки дивом не летить у провалля.

Ще один поворот, і машина вимчала на перевал. Несподівано на якусь хвилину відкрилося море.

— Через півгодини будемо на місці, — сказав своїм супутникам Микола.

І справді, машина скотилася у долину, де рівнесенькими рядами виструнчилися виноградні лозини з сонячними гронами, і спинилася біля старовинної будівлі з сірого граніту. Це й було науково-дослідне господарство Сергія Ткачука.

У дверях лабораторії-фортеці стояв сам хазяїн, засмаглий сіроокий здоровань. Біля його ніг сиділа похмура німецька вівчарка, яка замолоду грала головну роль у документальних фільмах про досліді Сергія.

Друзі міцно обнялися.

— День добрий, Сергію, — тепло мовив Микола. — Як бачиш, зі мною гості. Не заперечуєш?

— Я не проти, — відповів Сергій. — Прошу!

У приміщенні панувала приємна прохолода. Микола не здивувався, коли побачив, що кімнати лабораторії майже порожні. Він знав пристрасть Сергія до автоматики і був певен, що численні прилади сховані за настінними панелями.

Сергій ішов швидко, легкою, пружною ходою.

— Тільки одразу домовимося, — говорив він, — ніяких церемоній! Самі розумієте, я тут серед панельних роботів трохи здичавів, отже, облишмо умовності віталень. А ось і він — біовізор!

Микола його не впізнав. Минулого разу він бачив скуйовджену схему, з якої в усі боки стирчали дроти, а зараз перед ним стояла висока шафа з великим темним екраном. Перед шафою — кілька крісел. Оце й усе! Микола помітив, як Володя розчаровано закліпав очима. Видно було, що він сподівався зустрітися принаймні з марсіянином...

— Прошу вас сюди, — десь за годину, коли гості трохи спочили з дороги, запросив Сергій. — Не будемо гаяти часу. Отже, перед вами конструкція біовізора, машини, що знімає біологічні струми з кори головного мозку і відтворює уяву людини. Машина ще недосконала, ще важко працювати, бо вона передає усю схему мислення. Щоб відтворити чітку, зрозумілу картину, слід думати дуже зосереджено. Людина, яка не вміє контролювати свої думки, покаже нам тільки картину, на перший погляд позбавлену логіки... Ну, хто почне?

— Наш юний друг не боїться ніяких труднощів, — сказав Микола. — Думаю, що він не відмовиться почати дослід?

Володя спалахнув. Очі його заблищали.

— Ні, я не відмовлюся! — гаряче запевнив він і вистрибнув з крісла. — Що мені робити?

— Передусім знову сісти на місце, — засміявся Сергій. — А коли я дам команду, уявити, ну, хоча б отаке: як ти бешкетуєш у школі?

Пропозиція Володі не дуже сподобалася. Він скося подивився на батька і сказав:

— Краще я думатиму про подорож до Великого Воза...

Тим часом Сергій зняв зі стенда невеликий пластиковий прилад, від якого до біовізора тягнувся довгий еластичний шнур.

Зовні прилад нагадував шолом космонавта. Сергій надів його на Володю.

— Думай, — наказав він і ввімкнув біовізор.

Екран миттю спалахнув.

...У синьому небі танув білий слід зорельота.

Довгим просторим коридором з величезними світлими вікнами йде космонавт у скафандрі.

Ось він зупинився перед дверима з табличкою "директор" і нерішуче постукав, а потім відчинив двері.

— А, це ви, молодий чоловіче, — зустрів його сухорлявий дідок з пенсне на носі. — Здається, тільки вчора були батьківські збори.

Космонавт похнюпився...

Володя зморщився. Видно було, що з зорельотом скоїлося щось непередбачене.

Володя насупився, намагаючись обминути цю несподівану небезпеку.

...Космонавт у скафандрі стояв на зовнішній оболонці зорельота. Гострі зірки світили з космічної темряви. Космонавт смикнув запобіжний трос, перевіряючи його, і, рішуче відштовхнувшись, м'яко стрибнув у простір.

— Хіба личить піонерові стрибати з другого поверху? — наполегливо цікавився старий, дивлячись на понурого космонавта поверх окулярів.

— Олексю Івановичу, я більше не буду! — канючив нещасний підкорювач Всесвіту.

— Ви не будете, інші будуть, — не вгавав директор. — Ви подали поганий приклад. Раптом якийсь першокласник подумає, що ви — герой, і вирішить повторити ваш подвиг?.. Стрибне з другого поверху і зламає ноги?..

— Ні, не можу більше! — розгублено мовив Володя і зірвав шолом. Він був червоний, мов буряк.

Екран згас.

— Поки що з біовізором можуть працювати не всі, — цілком серйозно промовив Сергій. Тільки очі його весело сяяли. — Послідовна розповідь вдається лише людям з високою дисципліною мислення. Хто ще хоче спробувати?

— Дай мені, — простягнув до передавача руку Микола. — Я обіцяв моему юному колезі показати в рухливих картинках ймовірну історію космічних прибульців. Спробую дотримати слова. Дивіться і слухайте...

Розділ 3. "ВОГНЯНА КОЛІСНИЦЯ АМОНА"

Панорама була неприваблива. Випалена сонцем земля, вкрита жорсткою і сірою від пилу травною, простягла вгору велетенські руки соковитих кактусів. На обрії синіло довге пасмо похмурих гір.

— Атлантида? — прошепотів Володя.

Микола ствердно хитнув головою.

На екрані з'явилася велика череда буйволів. Їх охороняли суворі воїни, одягнені в звірині шкури. За широкими шкіряними пасками — короткі мечі. За спинами — луки і сагайдаки із стрілами. Довгі батоги і списи доповнювали бойове спорядження.

Вони короткими вигуками й оглушливим ляском батогів підганяли череду. На їхніх обличчях відбивалася тривога.

Сивобородий дід, озброєний тільки широким ножем, поглядав на небо і злякано прислухався.

У небі коїлося щось незвичайне. До самого обрію — ані хмаринки, а з неба лине оглушливий гуркіт. Серед білого дня спалахнула яскрава золота зірка. Вона все збільшувалася, наче хотіла змагатися із самим сонцем. Гуркіт все зростав, стаючи нестерпним для слуху.

Раптом золота зірка почала стрімко падати на стривожену землю.

Залишаючи вогняний слід, вона з грізним ревом промайнула високо над головами скотарів.

Воїни-скотарі попадали на землю, а буйволи кинулися врозтіч.

— Вогняна колісниця Амона! — злякано кричав старий, наполоханий цим страхітливим видовищем. — Бог іде на землю!..

Несподівано грім ущух.

Земля здригнулася від удару. Могутня повітряна хвиля прокотилася степом, ламаючи, як сірники, кактуси, перекидаючи розгублених людей.

Степ палав.

Гарячі язики полум'я знайшли собі багату поживу. Суха трава займалася миттю. Лункий вогонь хижо котився степом, все ближче і ближче до купки людей.

За сигналом сивобородого воїни підхопилися і спритно побігли від вогню.

Вогонь люто кинувся навздогін, все нарощуючи свій страшний темп. Люди шубовснули у річку і перепливли на той бік. Вогонь добіг до річки і безсило зашипів, одступаючи від свого споконвічного ворога.

Настала ніч.

А разом з нею впала на спраглу землю злива.

Потоки води били в шиплячий від жару ґрунт, змиваючи сірий попіл. Крислаті блискавки краями небо на шматки.

В їхніх безперервних спалахах можна було помітити самотній величезний стрімчак, що стояв посеред обвугленого степу.

* * *

Уранці знову пекло сонце і знову до самого обрію не було видно ані хмаринки. Понівечені кактуси скоцюрилися на чорній землі.

А посеред мертвого степу стояла велетенська піраміда.

З тихими, тужливими співами до піраміди наближалася дивна процесія.

Попереду йшов сивобородий дід. За ним ланцюжком воїни. Позаду жінки і діти.

Руки у всіх благальне підняті вгору.

Ось люди наблизились до піраміди і почали поволі її обходити. Нарешті вони утворили замкнене коло, центром якого стала піраміда.

Тоді всі зупинилися і впали ниць, простягаючи руки до лискучого металевого велета.

Вони чекали, коли сонцесяйний бог вийде з вогняної колісниці.

А зсередини піраміди на них уважно дивилися люди. Вони не були схожі на суворих володарів степів, їхні великі, глибокі очі спалахували зеленими вогнями. З широких плечей спадав донизу пурпуровий одяг.

Тишу порушували тільки металеві голоси роботів:

— Склад повітря...

— Вологість...

— Атмосферний тиск...

Серед космонавтів була жінка.

— Командир не помилився, — сказала вона, — на Третій є розумне життя!

— На жаль, тільки первісне суспільство, — мовив один з космонавтів.
— Вони навіть не розуміють, хто ми і звідки взяли. У них немінна психіка.

— Ова. Ти не помітив головного, — заперечила йому жінка. — Дивись: вони такі, як і ми... Це щастя — знайти у космосі братів по розуму!

— Ми наперед знаємо, що подумують і що зроблять вони, але жоден з них анітрохи не зрозуміє нас.

— Ти теж, коли був малий, не розумів дорослих!

— Ми потребуємо допомоги. Ми зустріли цивілізацію, але вона не в змозі допомогти нам. З чого ж нам радіти? Адже дальший політ без переустаткування реактора неможливий. А щоб переустаткувати реактор, треба створити атомну індустрію. Хто може сказати, скільки треба часу на те?

— П'ятдесят обертів Третьої навколо світила, — пролунав спокійний і впевнений голос.

Людина, яка несподівано, але так вчасно увійшла до каюти, своєю відповіддю поклала край суперечкам. З тої виняткової уваги, з якою зустріли його слова, можна було зробити безпомилковий висновок, що це й є командир космонавтів.

— Електронні машини вже склали програму потрібних робіт і підраховали час, необхідний для їх виконання, — пояснив він. — Завтра

вранці роботи-дослідники вийдуть на поверхню. — Він обернувся до жінки. — А це справді щастя — зустріти в безмежжі Всесвіту братів, хай ще й некмітливих.

— Ми подаруємо людям наші знання! — вигукнула жінка. — Вони стрибнуть через тисячоліття!

Командир сумно посміхнувся і заперечливо похитав головою.

— Ні, Іоа, цього ми не зробимо, — сказав він. — Щоб стати нарівні з братами Всесвіту, людям треба пройти важкий шлях страждань і боротьби, самотужки долаючи кожную фазу свого суспільного розвитку. Тільки тоді вони одержать наші знання, коли побудують справедливе суспільство і відчинять двері у космос. Ми покладемо наші креслення і формули на зворотний бік Місяця... Ми повернемось додому, і наші нащадки колись зустрічатимуть гостей з Третьої...

* * *

Події на екрані прискорилися.

Ось космонавти вперше ступили на поверхню Землі...

На березі моря росте їхнє прекрасне селище.

Невтомні роботи вгризаються в землю, шукаючи її скарби...

Під землею все більше розгалужуються галереї універсального заводу-автомата...

Та ось картина змінилася. На екрані з'явилися мідні горби великої пустелі...

Розділ 4. ПОСЛАНЕЦЬ З ТА-КЕМТУ

Пістряві занавіски були відхилені з усіх вікон. Але слабкий вітерець не приносив прохолоди. Він обпікав гарячим подихом великої пустелі. Золотаві горби ніби поділили світ на два кольори: блакитний — неба і жовтогарячий — пустелі. Темні обриси кипарисів виразно вимальовувалися на цьому сліпучому тлі.

Стрункий голомозий чоловік у білому, майже прозорому вбранні, що вільно спадало з його гострих широких плечей, звичним рухом підняв тонку руку і витер білою хусткою голову.

Це була людина владна й енергійна. Тонке, наче виточене з темного дерева обличчя вражало дивним спокоєм і непохитною впевненістю.

Перед ним на розкиданих по підлозі шкурах звірів лежали ниць двоє, чекаючи наказу.

На одному з них була розкішна шкура молодої левиці, яку мав право носити тільки начальник майстрів всевладного бога знань Тота. Другий був у білій накидці, яку тримав на плечах важкий золотий ланцюг. Це була ознака великого ясновидця — верховного жерця бога сонця Ра.

Обидва жерці сторожко слідкували за кожним рухом людини, що стояла перед ними.

Голомозий ляснув у долоні, і тієї ж миті вбігло кілька служителів.

— Одяг! — владно наказав голомозий.

Незважаючи на страшну спеку, цей наказ нікого не здивував.

Служителі зі звичною спритністю вкрили його гладку голову легким париком, а парик — смугастим ворсистим чохлом-пшентом. Потім до підборіддя приставили подовжений твердий футляр, що замінював та імітував бороду. У такому вигляді жителі могутнього Та-Кемту (таку назву колись мав стародавній Єгипет) звикли бачити свого фараона. У такому вбранні володар володарів вирішував важливі державні справи.

Недбалим порухом фараон звільнив служителів.

— Устаньте, — промовив він до жерців.

Жерці, кречучи, підвелися.

— Говори спершу ти, Хейнебі-Ше-Тот, слуга Носатого. [У Стародавньому Єгипті бога знань Тота зображували у вигляді людини з головою птаха ібіса, що має довгий дзьоб].

Той, що в шкурі левиці, негайно заговорив:

— Молодший майстер храму Тота чекає розпоряджень, о великий доме, життя, здоров'я, сило! Це славний Джогенра, що вивчив напам'ять сорок дві книги "Душі Ра", накреслених самим Тотом, богом чорної магії, лічби і письма, мудрого опікуна усіх мистецтв. Ніколи не зробив би такого вдалого вибору жоден інший ваш слуга, бо я користувався прихильністю вашої величності, бо я був приємний вашій величності, бо ваша величність покладалися на мене. І мудрість ваша вела мене!

Опустивши повіки, фараон терпляче слухав набридлі формули придворної мови. Потім, коли Хейнебі-Ше-Тот закінчив, він глянув на великого ясновидця.

— Що скажеш ти, охоронцю вічного вогню?

Великий ясновидець зовні був спокійний. Тільки нервове тремтіння повік, за вузькими щілинами яких ховалися проникливі очі, та ледь помітний рум'янець на знебарвлених щоках виказували його збудження.

— Чи не краще, непереможний володарю сорока двох номів [Номи — дільниці] Верхнього царства і Нижнього царства, послати до Синів Неба, вірних служителів бога сонця Ра? — різким голосом, у якому виразно бриніла неприхована лють, промовив він. — Я знаю майстра Джогенру. Він надто молодий і легковажний, щоб розв'язати таємниці житла богів — знаменитої пареми.

— Джогенра не тільки жрець, він воїн! — рішуче заперечив Хейнебі-Ше-Тот. — Він молодий, дужий і спритний, а розум у нього гострий. Він опанував найпотаємніше у священному вченні Тота! Хто з молодих майстрів Ра може зрівнятися з ним? Вони вміють служити тільки богів сонця і не знають відправ, що до серця богів смерті Анубісу!

Очевидно, між жерцями була давня ворожнеча. Вони ладні були зчепитися, як бойові півні, але фараон поклав край їхній суперечці.

— Хай увійде Джогенра! — наказав він. — Я подивлюся на нього.

Хейнебі-Ше-Тот нечутно зник за дверима.

Великий ясновидець вирішив використати цю слушну мить, щоб схилити володаря Та-Кемту на свій бік.

— Ваш батько, о великий доме, життя, здоров'я, сило, вшанований Озірісом, що стоїть на чолі вмерлих, завжди покладався на жерців Ра, — почав він дипломатичний наступ на свого щасливішого суперника. — Він не довіряв хитрим жерцям Тота, які приховують свої таємниці навіть від своїх володарів...

У чорних очах фараона майнула блискавка, і жрець, зрозумівши, що ця тема небезпечна, покiрливо змовк.

Тим часом Хейнебі-Ше-Тот повернувся, ведучи за руку статурного юнака, на стегнах якого була тільки зелена пов'язка.

Юнак упав на коліна, склав руки навхрест на грудях і, схиляючи голову, м'яко зігнувся у земному поклоні.

Грізний володар Та-Кемту пильно дивився на нього.

Обличчя в молодшого майстра Тота було приємне. Круте чоло, прямий рівний ніс під чорними стрілами брів, чітко окреслений рот і тверде підборіддя привернули б навіть вибагливий погляд. Але це було не тільки обличчя рум'яної молодості, а й дзеркало кмітливості, енергії, волі.

Нарешті фараон урочисто мовив:

— Ти підеш у країну богів...

— Слухаю і підкоряюсь, великий доме, життя, здоров'я, сило, — з пошаною відповів Джогенра.

Хейнебі-Ше-Тот нишком кинув переможний погляд на великого ясновидця. Але той з удаваною байдужістю втупився в підлогу. Він умів не тільки завдавати удари, а й спокійно приймати їх.

А фараон повільно вів далі, карбуючи кожне слово:

— Ти маєш повернутися щасливо, минувши непомітною тінню країну бедуїнів. Ти маєш повернутися щасливо, подолавши всі небезпеки. Ти маєш повернутися щасливо, віддавши мої дари сонцеподібним Синам

Неба. Ти маєш повернутися щасливо, дізнавшись про таємниці їхнього житла — пареми. Ти повернешся щасливо і будуватимеш житло богів для мене.

— Слухаю і підкоряюсь...

Розділ 5. ДЖОГЕНРА ОВОЛОДІВАЄ ТАЄМНИЦЕЮ

Події на екрані біовізора знову пришвидшилися.

Джогенра долав небезпеку за небезпекою. У жорстоких сутичках з дикими племенами, у битвах з морськими розбійниками він губив хоробрих воїнів Та-Кемту і скарби фараона...

Та ось він досяг своєї мети. Серед степу височів темний трикутник пареми. Ліворуч, на далекому березі моря, палала біла заграва. Вона складалася з міріад вогнів. Здавалося, зірки впали на землю.

Але Джогенра вже знає, що на березі стоїть дивовижне місто, в якому вночі горять сліпучі холодні світильники, вдень повзають і літають залізні жуки, які ковтають Синів Неба. І везуть, куди вони захочуть, а самі боги ловлять блискавки і, якщо їм це потрібно, розмовляють один з одним на відстані.

Але хіба можна було з цього дивуватися, коли богам усі сили землі і неба підвладні?

Джогенра стояв у темряві і вдивлявся в парему. Від усіх скарбів у нього залишився один — коштовно оздоблений ніж, а від великого загону — єдиний воїн.

— Слухай мене, — сказав Джогенра воїну, — я не маю скарбів, щоб боги змилювалися наді мною. Але я маю наказ фараона, і я виконаю його.

Я піду і дізнаюсь про таємниці пареми. І якщо я не повернуся, йди у Та-Кемт сам.

І, зігнувшись, стиснувши в руці ніж, молодий жрець нечутно зник у темряві.

Ось і вхід у парему, Джогенра завмер, чатуючи на небезпеку. Але цілковита тиша заспокоїла його.

Він увійшов до пареми і попід стіною обережно почав просуватися вперед. Раптом у нього за спиною почувся невиразний шерех. Джогенра напружився, стрибнув убік, готуючись захищатися від невідомого ворога.

Але, хоч ніхто і не нападав на нього, жах стиснув Джогенрі серце. Спочатку він не зрозумів, чим викликано це гостре відчуття небезпеки. Та потім збагнув, що зник отвір. Лагідні зірки вже не дивилися на нього, і земні трави вже не шепотіли йому. Джогенра зрозумів, що потрапив у пастку, і кинувся до суцільної стіни, де хвилину тому був шлях на волю. Він у відчаї вдарив стіну ножем, але тільки зламав лезо.

Та коли він замахнувся вдруге, спалахнуло яскраве світло. Він затулив очі руками. А коли звук до світла і опустив руки, побачив перед собою богів. Вони були прекрасні. В їхні мудрі очі хотілося безконечно вдивлятися, як спраглому пити джерельну воду.

Але Джогенра одірвав від них свій погляд і впав навколішки, бажаючи, щоб йому, зухвалому порушнику їхнього спокою, дарували життя.

— Він перший, хто не побоявся зайти до зорельота, — сказав командир.

— Можливо, він не побоїться і наших знань, — задумливо мовив Оваа.
— Я хочу вчити його, щоб він забув про богів і називав нас братами...

Минали роки...

Джогенра звик до чудодійних Синів Неба і жадібно оволодівав знаннями, які йому щедро відкривав Оваа. Ці знання не були такі загадкові, як у священних книгах Тота. Вони були прості, але мудрі. І пояснювали все...

Джогенра вивчав астрономію, але відсахнувся від телескопа, коли вперше побачив велетенське срібне обличчя Місяця, наче спотворене віспою...

Він навчився розв'язувати чотириповерхові формули і креслити складні геометричні фігури... Він уже не боявся залізних жуків і звик чути голоси своїх нових друзів, коли навколо нікого не було, навчився з багатьох речовин робити одну...

Оваа не відходив від нього. Він пишався своїм напрочуд здібним учнем, дивуючись його безмежній жадобі знань...

Але ось земля почала хитатися. Гори вибухали полум'ям, породжуючи могутні вулкани. Ріки киплячої лави руйнували все, створене рукою людини...

І тоді командир викликав Джогенру до себе на розмову. Він сказав, що через три доби вони відлітають, і запропонував Джогенрі летіти разом з ними.

Та єгиптянин відмовився.

— Я ще не виконав завдання, яке поклала на мене доля, — мовив він.
— Хто, крім мене, розповість людям, що боги — вигадка, а фараон і жерці — звичайні люди, які живуть з праці трудівників? Хто навчить їх визначати час по зорях і вираховувати розміри майбутніх споруд? Хто,

нарешті, розповість їм усю правду про дивовижний міжзоряний корабель Синів Неба?

Над містом палала червона заграва, коли Джогенра прощався з Оваа та Іоа. Потоки магми вже майже досягали порту.

Біля причалу стояв єдиний корабель, готовий до відплиття. Всі інші кораблі давно залишили острів, що гинув у вогні і вибухах.

Веслярі-негри нетерпляче дивилися на Джогенру. Керманич уже зайняв своє місце і був наготові.

Джогенра прощався з посланцями далекої планети.

— Кожен день, що я проводив з вами, дарував мені золоті зернини знань. Я йду, щоб посіяти їх серед людей. Прощайте!

Джогенра рвучко стрибнув на палубу.

— Прощай, Джогенро! — прошепотів Оваа. — Ти прийшов до богів, а йдеш від друзів. Ти справді став нам за молодшого брата, став спадкоємцем наших знань...

— Через багато-багато років люди будуть щасливі, — сказала Іоа. — І вони прилетять до нас, як ми прилетіли до них. І вони запропонують нашим нащадкам любов і дружбу...

Велетні-негри вперлися веслами у причал і, напружуючи м'язи, відштовхнули корабель.

Туго напнулося велике прямокутне вітрило, на якому охрою було намальовано кошлате сонце.

Корабель повільно пішов у море, назустріч зеленим хвилям.

Попіл і порох сипалися з неба.

Швидко сутеніло.

Гребці всі разом грудьми припадали до весел, допомагаючи неповороткому кораблеві долати незліченні хвилі.

Джогенра, загорнувшись у теплий вовняний плащ, стояв на кормі, спершися на різьблену голову неіснуючого птаха. Він дивився туди, де зникав у пітьмі пінявий слід корабля, туди, де залишився палаючий острів.

Про що думав він?

Можливо, про незрівнянну ні з чим подорож серед зірок, у яку незабаром вирушать його нові друзі. Можливо, про небезпечну зустріч із підступними і хитрими жерцями. Можливо, про незвичайну долю свою, яка знову вела його у невідоме.

Дорогий вантаж віз цей останній корабель.

Не злитки золота, не глеки з коштовними камінцями, не дужих рабів і не рідкісних звірів навантажили на нього. Тут були папіруси, в які Джогенра вклав усі свої знання. Кожен папірус дбайливо згорнуто і перев'язано стрічкою. Але найцінніший з них, у якому докладно описано парему, він зберігав на грудях, щоб не загубити свій найрідкісніший скарб.

Керманич заспівав старовинну пісню про батьківщину, про її родючі лани, про божественну Хапі, яка породжує життя. Його високий голос дзвенів, наче туга струна.

Джогенра мимоволі посміхнувся: в народній пісні не знайшлося і слова про фараона, неподільного володаря країни.

Спокійний погляд Джогенри поринав удалечінь.

І раптом сірий обрій спалахнув вогнями. Сліпучі пасма полум'я звихрилися високо в небо, освітлюючи червоним світлом нічне море.

Керманич обірвав пісню і втратив від несподіванки кермо.

Веслярі злякано підвели голови.

Гігантська хвиля піднялася на обрії. Вона рухалася навальне, заступаючи небо. Обганяючи її, до судна докотився звук вибуху, боляче врізався у вуха.

Джогенра побачив, як з керманичевого вуха збіг по щоці чорний струмочок крові.

Могутня повітряна хвиля вдарила в корабель і зірвала парус.

Джогенра зрозумів.

— Загинув! — прошепотів він. — Оваа мав рацію — острів поглине океан...

Водяна стіна навальне наздоганяла корабель, високо здіймаючи свою важку спину. Темна і похмура, вона невблаганно наближалася до судна. Ще мить — і вона розчавить його.

Джогенра швидко глянув на корабель.

Негри з жахом дивилися на багряний гребінь хвилі.

Керманич, зціпивши зуби, марно намагався повернути корабель назустріч велетенському валу.

Майстер паруса сидів навпочіпки біля поламаної щогли і, обхопивши у розпачі голову, механічно погойдувався.

Корабель був приречений.

Джогенра схопив великий уламок щогли і, притиснувши його до себе, кинувся у хвилі.

Корабель уже лягав на велетенський схил небаченого валу.

Могутній потік води підхопив Джогенру і виніс майже на самий гребінь. Останнє, що він побачив, було зелене днище судна, перекинутого хвилею...

Розділ 6. "ТОЙ, ХТО ОБРАЗИВ ФАРАОНА"

Дужі воїни, озброєні короткими бронзовими мечами, штовхнули Джогенру під похмуре склепіння храму Тота. Він упав на гранітні плити. Ланцюги, що скували його руки і ноги, задзвеніли. Воїни грубо схопили його за плечі, рвонули угору і поставили на ноги перед Хейнебі-Ше-Тотом.

Начальник майстрів непереможного бога знань сидів в урочистому білому вбранні. Перед ним були розкладені папіруси, які Джогенра врятував під час катастрофи. Морська сіль у багатьох місцях виїла дорогоцінні рядки.

Три доби носили хвилі Джогенру. З уламків, що плавали в морі, він зіп'їв щось подібне до плоту і лежав на ньому знесилений. Спека вбивала його тіло. Спрага сушила його. Тільки на четверту добу море викинуло його на берег.

А потім було повернення на батьківщину, де його схопили за наказом фараона.

Воїни знову штовхнули Джогенру, намагаючись примусити його схилитися перед верховним майстром. І знову Джогенра впав ниць, але не став на коліна. Та жрець нічим не виказав свого незадоволення.

— Облиште його, — наказав він.

Тільки коли воїни вийшли з приміщення, його покинув удаваний спокій. Навіщо приборкувати свої справжні почуття перед приреченим?..

— Ти порушив закони живого бога, Джогенро! — грізно вигукнув він.

— Богів немає! — твердо промовив Джогенра. — Знання вбивають богів.

Очевидно, розмова відбувалася не вперше, бо жрець чудово зрозумів його. Він схилився над в'язнем і люто просичав:

— Краще б ти загинув тисячу разів! Хай би знайшла тебе найлютіша смерть! Краще б ти повернувся божевільним, ніж непокірним! Краще б ти не виконав наказу фараона!

У запалі Хейнебі-Ше-Тот навіть забув додати обов'язкові титули "великий дім, життя, здоров'я, сила". Але ось він заспокоївся і зручно вмовстився на лаві. Настрій його змінився, коли погляд упав на купку папірусів.

— Ти сам знаєш, Джогенро, я покладав на тебе великі надії, — неголосно, наче сам до себе, промовив він. — Нелегко було послати тебе до Синів Неба. Але я боровся за тебе, бо вірив, що ти незрівнянно піднесеш могутність храму Тота. Я сподівався, що ти відкриєш знання тільки майстрам Носатого, які стали б справжніми володарями над

смертними. Але ти посіяв серед черні руйнівні знання, які, наче шашіль, підточують віковичний стовбур влади. І тому тебе необхідно знищити!

Жрець змовк, щоб Джогенра глибше усвідомив свою приреченість. Людина стає м'якою, як річковий мул священного Нілу, коли її готують до зустрічі з богом смерті Анубісом.

— Але ти можеш пом'якшити собі кару, — знову почав він. — Якщо ти повернеш те, що взяло море, кат обере тобі найлегшу смерть. Ти навіки заснеш серед пахощів квітів, а коли засинатимеш, перед тобою, як у казці, танцюватимуть прекрасні рабині, чорні, червоні, жовті і білі... Отже, скажи, що таке "реактор"? Поясни мені, що таке "пульт"?

Джогенра ледь помітно посміхнувся. Як такому темному і забобонному чоловікові пояснити, що світ складається з мікроскопічних ядерних часток? І що ці частки, які не можна побачити у найдосконаліші прилади, мають величезну силу, яка може привести людину до справжньої величі або знищити її? Хіба він збагне, що Земля — куля, а зірки — міріади сонць? Як йому доведеш, що на космічному кораблі можна летіти на пошуки нових планет? Якщо зрозуміє, хіба він сам не знищить ці знання? Адже вірування у богів і знання — несумісні. І коли люди оволодіють знаннями, грізний Хейнебі-Ше-Тот буде нікому не потрібен...

Але жрець зрозумів мовчання Джогенри по-своєму. Його очі знову заблищали люттю.

— Ти хочеш, щоб жерці Ра вивищилися над жерцями Тота? — прохрипів він. — Але вони не врятують тебе! Чи говорив ти, що бідні колись матимуть все, а багаті втратять свої скарби і не матимуть нічого?

— Я говорив людям, — сказав Джогенра, — що було б справедливо, коли б хліб їв той, хто його вирощує, а не той, хто грабує народ. І це правда! І народ зробить так, бо він сильніший, ніж купка грабіжників.

— Чи говорив ти, ніби фараон, життя, здоров'я, сила — не бог, а звичайний смертний?

— А хіба ви самі не знаєте цього? — перепитав Джогенра. — Хіба не жерці спостерігають за розтином трупів і бальзамуванням "вічно живих богів" — фараонів?

— Замовкни! — жахнувся жрець. — Відповідай тільки "так" чи "ні". Чи насмівувався ти піднімати голос проти всевладних богів?

— Так! — гордо підвів голову Джогенра.

Хейнебі-Ше-Тот якусь хвилину мовчав, приголомшений цією нечуваною зухвалістю. Потім він заговорив. Джогенра знав, що це — вирок.

— Тебе чекає страшна кара! Ти не тільки образив великий дім, ти завдав величезної шкоди храмові Тота, — голос його став повільним і урочистим. — Ти не помреш, коли тебе нещадно битимуть батогами і на рани сипатимуть пекучу сіль. Ти не помреш, коли тобі не даватимуть ні їсти, ні пити, а воїни сидітимуть поруч і їстимуть соковиті фрукти. Ти не помреш, коли у тебе вирвуть язик, випалять очі і відріжуть вуха. Ти ще житимеш деякий час німий, сліпий і глухий. І тільки тоді тебе, живого, кинуть священним крокодилам...

Це була жорстока помста.

Але як пильно не вдивлявся жрець у сміливе обличчя Джогенри, він не побачив на ньому ніяких ознак переляку або каяття. Джогенра мужньо зустрів свій вирок.

— Ви можете знищити мене, — вигукнув він, — але вбити знання ви неспроможні! Разом зі своїм могутнім спільником — часом — знання змете і жерців, і фараонів.

Обличчя Хейнебі-Ше-Тота потворно скривилося.

— Ти помреш раніше! — закричав він. — Така священна воля фараона!

Він тричі ляснув у долоні.

Воїни вбігли під склепіння храму і оточили в'язня.

— Заберіть його, — вказав на Джогенру Хейнебі-Ше-Тот, — і виконайте наказ фараона.

* * *

І наказав йому фараон: "Ти маєш повернутися щасливо, минувши непомітною тінню країну бедуїнів. Ти маєш повернутися щасливо, подолавши всі небезпеки. Ти маєш повернутися щасливо, віддавши мої дари сонцеподібним Синам Неба. Ти маєш повернутися щасливо, дізнавшись про таємниці їхнього житла-пареми. Ти повернешся щасливо і будуватимеш житло богів для мене". — "Слухаю і підкоряюсь", — відповів той, хто згодом образив фараона. І того ж дня він вирушив у тяжку путь..."

Володар Єгипту, великий фараон Хуфу, уважно слухав старовинну легенду, хоч його важкий погляд був спрямований у вікно, де крізь марево розпеченого повітря бовваніла панорама будівництва найвеличнішої піраміди.

Гострі грані велетенської пареми ще не зімкнулися на вершині, але ця піраміда вже зараз вражала своїми розмірами і височіла над усіма іншими.

Будівництво нагадувало гігантський мурашник, верхівку якого зрізав якийсь велет. Насип, який з усіх боків оточував піраміду і по схилах якого раби тягли нагору величезні брили, ще більше посилював це враження.

Хуфу знав, як видобувають ці величезні брили, які день у день все вище піднімають його піраміду. У глибоких каменоломнях поблизу Мемфісу на скелях раби малювали контури майбутніх кам'яних плит, потім по цих лініях довбали глибокі борозни і вганяли в них товсті сухі кілки.

День і ніч поливали ці кілки водою, щоб вони розбухли і розірвали скелю. Сонце сушило тіло, вапняковий порошок роз'їдав легені. Раби вмирили на дні розжарених сонцем кам'яних колодязів, але на їх місце наглядачі гнали нові загони...

Маленький жрець з блискучою нафарбованою головою неквапливо читав старовинний папірус:

— "І тоді розлютилися Сини Неба. Вони спопелили острів і знищили всі кораблі, що насмілилися вийти в море. Чорна хвиля розчавила корабель того, хто згодом образив фараона. Але сам він врятувався. Страшні дні переживали тоді всі люди. Сонце затьмарилося і похмуро дивилося на землю. Нескінченно лив дощ, з'являлися нові гори, і річки міняли своє русло. І сталося так, що речі відмовилися слухатись людей, а людям ніде було жити. Але боги змилювалися і припинили страшну зливу. Тоді в Та-Кемті з'явився той, хто ображав фараона. Та робив він це недовго. Хоробрі воїни схопили його. Начальник майстрів всепроникливого і мудрого Тота вів слідство ретельно, але той, хто образив фараона, так і не визнав себе винним. І він загинув. Сама згадка про нього загинула. Залишився лише пошкоджений папірус з кресленнями пареми — житла богів. Така була священна воля його величності".

Жрець обережно згорнув пожовклий папірус і дбайливо заховав його у кошовну скриньку.

— Першу піраміду збудував з дерева фараон Аха, — мовив він, несміливо здіймаючи очі на грізного Хуфу. — Але злива, вітри і спека зруйнували її. Великий Джосер, що утвердив могутність Та-Кемту, перший збудував її з каміння. З того часу споруджено багато пірамід, та жодна з них досі так і не злетіла до батька богів — Сонця. І ще з тих лихих часів залишилося пророцтво, яке з покоління у покоління передають один одному раби. Ніби настане час, коли багатій засне голодним, а ті, що раніше канючили його недопивок, ті питимуть запашне вино... У кого не було хліба, матимуть амбари... Земля повернеться, наче коло гончарне: чорний люд заволодіє усіма скарбами і палацами... Вельможі будуть сповнені скарг і розпачу, а раби — радощів...

На похилий насип раби тягли нову брилу. Вони впряглися у товсті канати з папірису і, пригинаючись аж до землі, вмиваючись солоним потом, крок за кроком піднімалися на гору. Деякі з них падали, знесилені важкою працею. Але дужі нубійці-наглядачі підводили їх жорстокими ударами батогів. Піраміда мусила рости кожного дня...

— Хіба може каміння літати? — похмуро запитав Хуфу, не відриваючи погляду од запаморочливої панорами будівництва. — Де та сила, яка штовхнула б піраміду? Один великий камінь ледве витягають по насипу сотні рабів. Але навіть сила рабів нездатна кинути одну таку брилу на небо.

Фараон замовк.

Жрець шанобливо схилив свою фарбовану голову, не наслідуючись порушувати його божественних думок.

І раптом фараон підвівся.

— Піраміди — символ непорушності влади фараонів! — твердо промовив він, простягаючи Руку у напрямку Долини Царів, де височіли на обрії кілька десятків гостроверхих гробниць. — Ми мусимо будувати піраміду, щоб чорний люд увечері не міг звести рук від втоми, щоб у рабів згиналися коліна і спина. Тоді у них не вистачить сили скинути владу вельмож.

Розділ 7. ВЕЧІР ЗАПИТАНЬ

Екран згас. Микола звільнив голову від шолома і втомлено потер долонями скроні.

Сергій поклав руку йому на плече і жартома мовив:

— А що ж тепер робитимуть письменники?

Володин батько запитав:

— А цікаво, чи можна до біовізора приладнати апарат, який знімав би такі художні розповіді на плівку?

— Звичайно, — відповів Сергій. — Ось дивіться...

І вони вдвох заглибилися у схему. Виявилося, що обидва вони працюють в одній галузі, і незабаром між ними вже точилася жвава розмова.

Тільки Володя не залишив Миколу. Він досі чув шалений брязкіт мечів і рев двигунів зорельота.

— Джогенра загинув, як Джордано Бруно, — тихо сказав він.

— Ніхто не загинув, колего, — мовив Микола, — адже усю цю історію я щойно вигадав.

Та, як не дивно, йому самому було шкода того сміливого єгипетського юнака.

— Не могли ж ви вигадати з нічого, — обурився Володя. — По телевізору ви зовсім не так розповідали. Ви обіцяли науковий вечір запитань і відповідей, а тепер кажете, що усе це вигадки!

— Я чекаю на твої запитання, мій юний друже, — посміхнувся Микола.
— Запитуй, я відповідатиму.

Володя не змусив запрошувати себе вдруге.

— Звідки ви знаєте, — запитав він, — що стародавні єгиптяни вважали своїх фараонів за космонавтів?

— Ну, вони не думали так. Тоді і слова такого "космонавт" не було. Але вони вважали, що фараон не вмирав, а відлітав, зникав за обрієм. Може, це далекий відгомін прадавніх подій? Недарма у пірамідах трапляються ось такі надписи: "Летить він, відлітаючий... Летить він од вас, о люди! Не на землі він більше, на небі він... У твоєму човні плине він, о Ра, в твоєму човні на небі..."

— Але хіба не бачили люди, що піраміди не літають?

— Звичайно, бачили. Але старовинні легенди могли поступово стати релігією, набути зовсім іншого змісту, ніж мали раніше... Та якщо врахувати, що фараон мав вирушити у далеку космічну подорож, стає зрозумілішим, чому у піраміді було стільки різноманітних приміщень і речей, які, безумовно, були б потрібні у довгій мандрівці. І знову ж таки, хіба саркофаг фараонів не нагадує грубу копію скафандра, в якому космонавт переносить прискорення і гальмування?

— А от звідки прилітали космонавти, ви вже, мабуть, не знаєте! — у такий делікатний спосіб запитав Володя про те, що його найбільше цікавило.

— Так, це важке запитання! Але я тобі розкажу про один факт. Початком року єгиптяни вважали день, коли зірка Сіріус сходить одночасно з Сонцем. Цей день вважався у прадавньому Єгипті великим святом. Чи не тому, що небесні гості були "синами Сіріуса", а фараон — "сином Сонця"? Першу піраміду збудовано п'ять з половиною тисяч років тому. Що викликало таке будівництво? Про це ми можемо тільки здогадуватись... Час дбайливо ховає свої таємниці.

Швидко, як і завжди це буває на півдні, сутеніло. З кожною хвилиною все яскравіше спалахували у небі зорі. Так минув цей незвичайний день, про який Володя не стомиться розповідати своїм друзям.

— Який важкий шлях до зірок! — зітхнув він.

— Так, це важкий шлях, — сказав Микола. — Але цей шлях — справжній гімн людині, що бореться і перемагає.